

Évközi 30. vasárnap

Jer 31,7-9

Új exodus

Mert ezt mondja az Úr: Kitörő örömmel örüljétek Jákobon, ujjongjatok a nemzetek elsején! Hadd hallják! Zengjétek dicséretét és hirdessétek: Az Úr megszabadította népét, Izrael maradékát. Igen, visszahozom őket észak földjéről, és összegyűjtöm őket a föld határaitól: még a vakokat és a sántákat is; a várandósokat és a szülő anyákat is. Nagy sereg lesz, amely ide visszatér. Könnyek között mentek el innen, de megvigasztalódva vezetem őket vissza. Forrásvizekhez vezérem őket, sima ösvényeken, nehogy elessenek. Mert atyjává lettem Izraelnek, és Efraim elsőszülött fiam.

A vigasztalások könyvének egyik szakaszával állunk szemben, amely Izrael népének megszabadulását a babiloni fogságból az egyiptomi szolgaságból való szabadulás képeivel írja le. Az események, amelyekről beszél, politikai események, de a jelenség, amelyet le akar írni vallási jellegű. Nem azt tekinti pusztán szolgaságnak és fogságnak, hogy egy idegen országban kellett élniük, hanem inkább azt, hogy eredeti forrásaikhoz – a vallási forrásokhoz és a Jeruzsálemi Templomhoz „nem fértek hozzá”. A visszatérés tehát inkább azt jelenti, hogy egy nehéz periódus után folytatják a korábbi vallási életüket. Minden új kezdetnél nagy reménység keríti hatalmába az embereket és a próféta a szabadulás euforikus örömét rögzíti. Ez az öröm a vallási gyökerek megtalálásából adódik és az új, közeli kapcsolatból Istennel.

Jeremiás könyve leírásának és az úgynevezett kultusz próféták euforikus nyilatkozatainak ellentmond Ezdrás–Nehemiás könyvének történetorientál leírása. Ezek a könyvek arról tudósítanak, hogy miután megnyílt a visszatérés lehetősége, nem nagyon akartak élni vele, mert sokkal fontosabbnak tartották a Babilonban megszerzett társadalmi státus és vagyon megőrzését, mint a bizonytalan szegény földre való visszatérést, amely atyáik földje és őseik vallásának színtere volt. A visszatérés örömét csak azok tudták átélni, akiknek életét a vallásuk mélyen befolyásolta, és a fogságban végig hűségesek maradtak a hitükhöz. Ez az úgynevezett szent maradék, amelynek tagjai hittek abban, hogy majd egyszer visszatérnek Jeruzsálembe imádkozni. Ők erős vallási identitásuk tudatában soha nem fogadták el a fogságot mint végleges állapotot.

Ezek, tehát nem mindenki és nem minden visszatért, hanem csak a szent maradék éli át azt a felszabadító érzést, hogy saját országában zavartalanul gyakorolhatja hitét, tisztelheti Istenét. A babiloni fogságban egyrészt megerősödött a zsidók vallási identitása, másrészt nagyon sokan elveszítették a vallásuk egyediségébe és vigasztaló erejébe vetett hitüket, és már csak nemzeti alapon tartoztak a zsidósághoz. A Kr. e. IV. századtól tehát a zsidó identitás rétegződik. Kétségtelenül a legmagasabb értéket képviselik a szent maradék tagjai, akik vallásilag mindig is buzgók, hűségesek, hagyományápolók és imádságos hívők maradtak. Ezek után következtek azok, akik inkább nemzeti és kulturális alapon vallották magukat zsidóknak, sőt mint a deportált igazi zsidóság képviselői jogot formáltak ahhoz, hogy meghatározzák, kiket tekintenek nemzeti társuknak, és kit zárnak ki a nemzeti, vallási közösségből. Ők lesznek azok a vezetők, akik állandóan a zsidó tisztaságtanítás mellett érvelnek, a tisztasági törvények és a kultikus törvények pontos betartását akarják kikényszeríteni. Mivel megszakadt a vallásgyakorlat papi felügyelete, az összes kultikus ismeretüket a könyvből, a Bibliából kell restaurálni, a Biblia szövegének fontossága mindennek fölött áll. Ők indítják el azt a folyamatot, hogy a könyvvallás minden egyes információját fejben kell tartani. De ők lesznek azok is, akik képtelenek eljutni a szív vallásosságra, mert a törvény szövegének betűjétől nem jutnak el a szelleméig. Végül lesznek olyanok, akik a vélt vagy valós családi örökségre hivatkozva előjogokat csikarnak ki maguknak, és a kiválasztottságot egyben arisztokratikus felsőbbrendűségnek tekintik.

A fentebb leírt jelenség minden vallási közösségben lejátszódik. Azok, akik a hagyományt istenítik, nem biztos, hogy értik is annak szellemét. Azok, akik kulturálisan mélyen kapcsolódnak egy valláshoz, nem biztos, hogy képesek magukban reprodukálni annak spirituális értékeit. Végül akadnak, akik egyrészt mindig megértik az idők szavát, másrészt mivel megértették vallásuk lényegét, képesek akár új formában is reprodukálni a vallás örömét és megvalósítani étékeit. Ők lesznek minden korban az új exodus képviselői, akik a múlt emlékeiből a jelenbe helyezik át Isten közelségét.